

A matematikai tudás eukleidészi modelljének kritikája Lakatos Imre filozófiájában

Golden Dániel

golden@webmail.phil-inst.hu

MTA Filozófiai Kutatóintézet

Lakatos Imre az *Infinite regress and foundations of mathematics* című írásában úgy határozza meg saját kontribúcióját, mint „annak megmutatását, hogy a modern matematikafilozófia mélyen az általános episztemológiába ágyazódik, s csak ennek kontextusában érthető meg”. Ennek megfelelően a matematikai tudás problémáját abban az általános keretben helyezi el, ahol a két véglet a szkepticizmus és a dogmatizmus pozíciója. A szkeptikus támadás előli menekülés során a tudás racionális megalapozásával próbálkozhatunk, amelynek a matematika területén Lakatos három történeti kísérletét különíti el: az *eukleidészi programot*, az *empiricista programot* és az induktivista programot.

Lakatos cambridge-i doktori értekezésének eredeti befejezése (amely szintén az összegyűjtött írások második kötetében jelent meg) az eukleidészi program heurisztikájaként mutatja be az „analízis és szintézis módszerét”, amelyet Pappus leírása nyomán ismertet. A *Bizonyítások és cáfolatok* egyik lábjegyzetében pedig azt mondja Lakatos, hogy a matematikai felfedezésnek ezt a módszerét váltotta fel a XVII. századot követően a szerencsére és/vagy a zseni megérzéseire történő hivatkozás. Ezt az irracionális fordulatot kívánja Lakatos megelőzni azzal, hogy a matematikai (és tágabban a tudományos) tudás *kvázi-empirikus modelljére* tesz javaslatot.